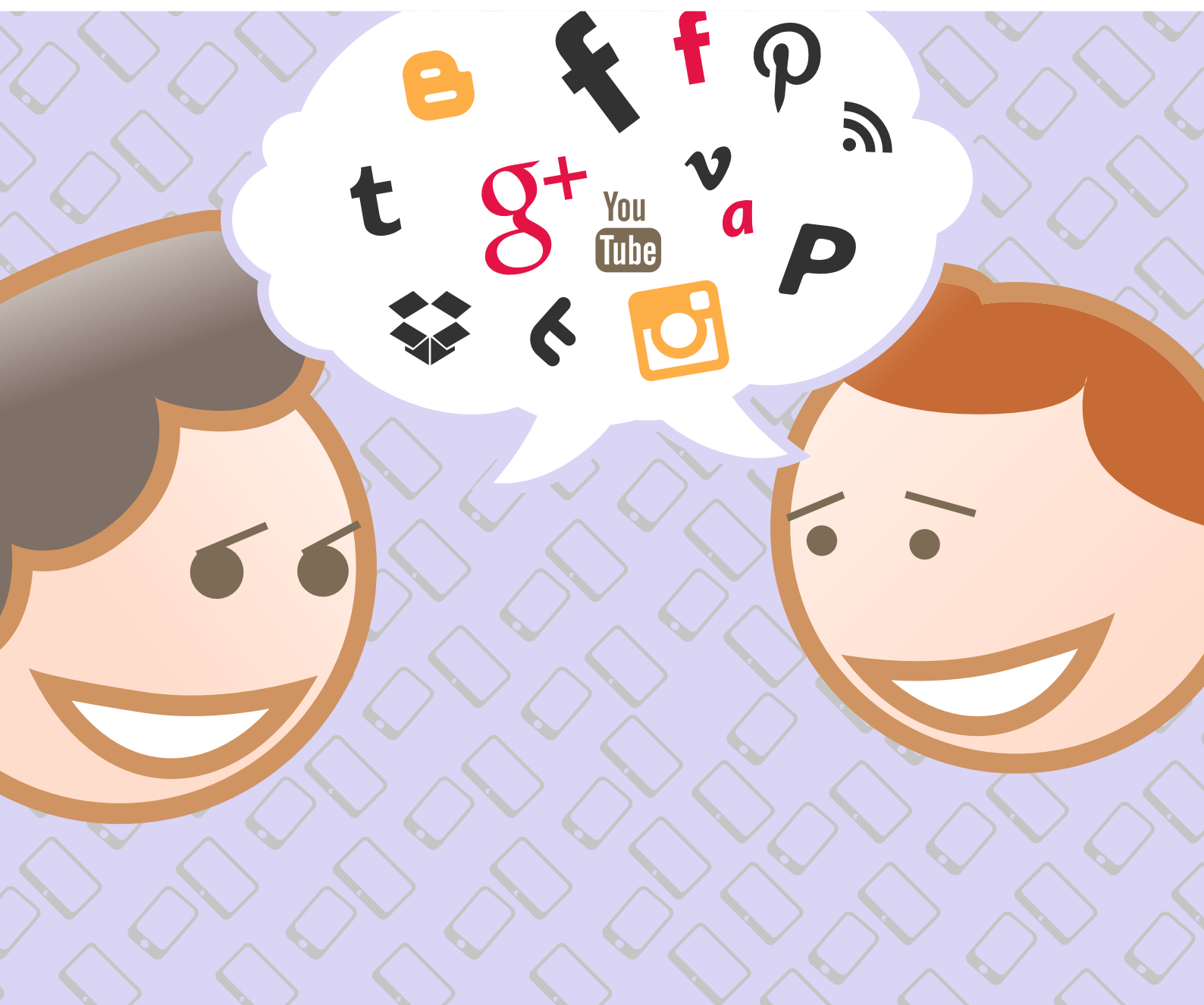

Bezpieczeństwo w kontakcie z innymi użytkownikami

scenariusz lekcji dla uczniów gimnazjum

Autor: dr Łukasz Srokowski

Kontakt:

Stowarzyszenie "Miasta w Internecie"

ul. Krakowska 11a

33-100 Tarnów

tel.: +48 14 628 42 10, 688 80 12

fax: +48 14 628 43 11

Artur Krawczyk

tel. +48 502 357 587

Więcej informacji na temat projektu:
CYFROWOBEZPIECZNI.pl - Bezpieczna Szkoła Cyfrowa,
na stronie www.cyfrowobezpieczni.pl

Więcej informacji na temat Stowarzyszenia "Miasta w Internecie"
na stronie www.fabrykaprzyszlosci.pl

Projekt jest współfinansowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach zadania publicznego "Poprawa kompetencji pracowników szkoły, uczniów i ich rodziców w zakresie bezpiecznego korzystania z cyberprzestrzeni oraz reagowania na zagrożenia"

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 3.0 Polska

– Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/pl/>

O projekcie Cyfrowobezpieczni.pl

Projekt „Cyfrowobezpieczni.pl – Bezpieczna Szkoła Cyfrowa”, nazywany dalej Cyfrowobezpieczni.pl jest współfinansowany ze środków budżetu państwa otrzymanych od Ministra Edukacji Narodowej w ramach rządowego programu „Bezpieczna +” mającego na celu wspomaganie organów prowadzących szkoły w zapewnianiu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach w latach 2015-2018.

Projekt ten ma stanowić odpowiedź na problemy związane z coraz silniejszą obecnością technologii cyfrowych w życiu uczniów. Ze względu na bardzo dużą złożoność tego tematu, konieczne było zaplanowanie działań, które będą w systemowy sposób dotykały wszystkich aspektów zetknięcia się świata cyfrowego i polskiej szkoły.

Temat ten ma bowiem co najmniej dwa oblicza. Z jednej strony komputery, smartfony i ciągły dostęp do Internetu prowadzą do pojawiania się wielu zupełnie nowych zagrożeń, na które nie są przygotowane ani dzieci, ani rodzice ani system oświatowy. Z drugiej strony mądre wykorzystywane narzędzi cyfrowych w edukacji może prowadzić do bardzo dobrych efektów: większego zaangażowania uczniów, lepszych wyników edukacyjnych, rozwoju ciekawszego i bardziej aktywizującego środowiska nauki. Obie strony problemu są więc istotne dla szkoły i konieczne jest dobre wyważenie działań, tak aby zabezpieczyć dzieci przed zagrożeniami, a jednocześnie nie zniechęcić ich do korzystania z narzędzi cyfrowych.

Jak wynika z badań socjologów, obecność świata cyfrowego działa jako swoisty „wzmocniacz” dla tego, co dzieje się w szkole. Jeżeli szkoła pracuje dobrze, nauczyciele odpowiednio dobierają metody pracy do potrzeb uczniów i umieją wesprzeć ich w rozwoju, wykorzystywanie narzędzi cyfrowych może wzmocnić efekty pracy szkoły. Jednak, jeżeli między uczniami relacje są złe, oparte na braku empatii i życzliwości, narzędzia cyfrowe mogą być katalizatorem wielu negatywnych zjawisk, takich jak nękanie, izolowanie i agresja rówieśnicza. Tak więc, gdy myślimy o zagrożeniach bezpieczeństwa uczniów, nie same narzędzia cyfrowe są kluczowym problemem, ale zjawiska, które eskalują.

Projekt Cyfrowobezpieczni.pl ma na celu zaproponować szkołom systemowe rozwiązania, które pozwolą lepiej wykorzystywać narzędzia cyfrowe dla wspierania rozwoju uczniów, przy jednoczesnym zapewnieniu dzieciom bezpieczeństwa i nauczaniu ich zasad mądrego korzystania z Internetu i urządzeń cyfrowych.

W ramach projektu:

- Odbędzie się blisko 2500 spotkań w szkołach, w ramach Szkolnych Dni Bezpieczeństwa Cyfrowego. W trakcie każdego takich Dni będą miały miejsce spotkania z dyrekcją, nauczycielami oraz uczniami, przeprowadzone przez edukatorów projektu.
- Zrealizowane zostaną 3 edycje konkursu „Jesteśmy Cyfrowobezpieczni!”, w ramach których szkoły będą mogły wygrać cenne nagrody, w tym pełne wyposażenie nowoczesnej pracowni informatycznej.
- Powstaną specjalne punkty konsultacyjne dla dyrektorów szkół, nauczycieli i rodziców.
- Odbędą się 3 Ogólnopolskie Konwenty Bezpiecznej Szkoły, na które zaproszeni będą nauczyciele z całej Polski.
- Przeprowadzone zostaną szkolenia dla blisko 2500 szkolnych liderów bezpieczeństwa cyfrowego.
- Powstanie portal Cyfrowobezpieczni.pl, na którym dostępne będą wszelkie materiały projektowe, w tym 24 scenariusze lekcji dla 4 etapów edukacyjnych, materiały multimedialne i kursy e-learningowe dla nauczycieli.

Niniejszy scenariusz stanowi więc tylko część szerszego projektu – dlatego też zachęcamy Cię do zapoznania się z pozostałymi materiałami projektowymi, dostępnymi również na portalu **Cyfrowobezpieczni.pl**

Spis treści

Wprowadzenie	2
--------------	---

Scenariusz lekcji

Metody pracy	3
Cel lekcji	3
Efekty kształcenia	4
Do przygotowania przed lekcją	4
Przebieg lekcji	5
Uprzedzając wątpliwości: czy nie podpowiadamy im niewłaściwych rzeczy	6

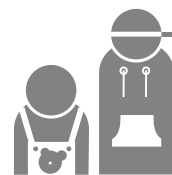
Materiały dodatkowe

Potrzeby społeczne a podatność na oszustwa w wieku 12-15 lat	7
Tematy zakazane i dozwolone w rozmowach z obcymi przez Internet	8
Relacje między dziećmi a rodzicami jako najważniejszy bezpiecznik	9
Nie wylewajmy dziecka z kąpielą – czyli porozmawiać z obcymi w sieci	11
Co nauczyciel wiedzieć powinien o serwisach społecznościowych	12
Informacje metodyczne	15
Współpraca z rodzicami	16
Zadania rozwojowe dla nauczyciela i literatura dodatkowa	17

Wprowadzenie

Okres rozwoju przypadający na istniejące w obecnym systemie gimnazjum to czas największego ryzyka płynącego z kontaktu z innymi użytkownikami. Uczniowie w wieku od 13 do 15 lat przekształcają się z dzieci w nastolatków – jest to okres próbowania, eksperymentowania i testowania, często całkowicie bez świadomości zagrożeń. Dotyczy to również zachowań w świecie cyfrowym. Ten etap życia charakteryzuje się bowiem największą przepaścią między możliwościami działania a dojrzałością, potrzebną do zrozumienia konsekwencji działań. Uczniowie gimnazjum mają już w tym wieku wszystkie kompetencje niezbędne do tego, aby sprawnie poruszać się w Internecie, nawiązywać kontakty i poznawać innych ludzi. Nie są dla nich żadną barierą sprawy techniczne, doskonale radzą sobie z zakładaniem kont, tworzeniem profili i wyszukiwaniem interesujących ich grup społecznościowych. Jednocześnie, są często kompletnie bezradni i nieświadomi mechanizmów społecznych, nie rozumieją własnych emocji ani emocji osób z którymi mają do czynienia. Jest to czas bardzo ważny z punktu widzenia rozwoju autonomii młodego człowieka, budowania obrazu samego siebie, pewności siebie i poczucia własnej wartości. Tymczasem owe słabości powodują, że dzieci w tym wieku niezwykle łatwo zranić emocjonalnie, sprawić im przykrość – a także, niestety, nimi manipulować, co osoby od nich starsze mogą bezwzględnie wykorzystywać.

Dlatego też niniejszy scenariusz stanowi zaledwie element szerszych działań, które powinny być podejmowane dla wsparcia młodzieży gimnazjalnej w rozwoju kompetencji, mających na celu zapewnienie im bezpieczeństwa w Internecie. Pozwala on na przećwiczenie kilku reakcji na standardowe sytuacje, stanowiące zagrożenie dla dzieci w tym wieku. Nie obejmuje tematów związanych z intymnością i tzw. sextingiem ani cyberprzemocy rówieśniczej – tym wątkom poświęcone są dwa inne scenariusze, także dostępne na platformie projektu Cyberbezpieczni.pl. Ta lekcja skupia się w większym stopniu na tym, w jaki sposób ochronić dzieci przed zagrożeniami związanymi z próbami wyłudzenia danych, a także kontaktem przez Internet z potencjalnymi przestępcami, mającymi złe intencje.

Ze względu na bardzo duże zróżnicowanie umiejętności i postaw wśród dzieci w tym wieku, scenariusz ten można na różne sposoby modyfikować, tak aby dostosować go jak najlepiej do konkretnej klasy, z którą będziesz prowadzić te zajęcia. Propozycje modyfikacji są zawarte w jego opisie oraz w materiałach dodatkowych. Jeżeli jednak znajdziesz własne pomysły na zmianę przebiegu lekcji, rób to bez wahania i szukaj takiego sposobu jej przeprowadzenia, który w Twojej ocenie najlepiej odpowie na zagrożenia, przed którymi stoją Twoi uczniowie”.

Scenariusz lekcji

Lekcja ta została zaprojektowana z myślą o uczniach klasy pierwszej gimnazjum, jest jednak także adekwatna dla większości uczniów klas drugich i trzecich. Ma ona charakter dość lekko prowokacyjny, dlatego chcąc ją przeprowadzić, upewnij się, że jest ona odpowiednia dla Twojej klasy i odpowiada również Twojemu stylowi pracy i zasadom funkcjonującym w klasie.

Scenariusz ten koncentruje się na uświadomieniu uczniom, jakie zagrożenia mogą na nich czyhać w kontakcie z innymi użytkownikami Internetu – oraz jakie zachowania rozmówców powinny budzić ich uwagę i zaniepokojenie.

Jeżeli to możliwe, dowiedz się też przed rozpoczęciem lekcji, czy w klasie miały miejsce już jakieś sytuacje związane z niebezpiecznymi kontaktami z innymi ludźmi w Internecie – jeżeli tak, być może warto będzie użyć tego przykładu do ilustrowania tematu lekcji.

Metody pracy

Lekcja ta bazuje na pracy uczniów w grupach oraz dyskusji nauczyciela z grupami oraz z całą klasą. Przebieg zajęć będzie miał charakter mocno aktywny – młodzież będzie dyskutować między sobą i przekazywać swoje wnioski nauczycielowi i kolegom.

Więcej informacji na temat wykorzystywanych metod znajdziesz w dalszej części scenariusza, poświęconej metodyce pracy.

Cel lekcji

Zbudowanie w uczniach świadomości tego, że niektóre osoby, z którymi mogą mieć kontakt w Internecie mogą nie być im życzliwe i mieć złe intencje.

Nauczenie się przez dzieci, jakie zachowania ich rozmówców powinny prowadzić do zachowania szczególnej ostrożności w rozmowie lub jej natychmiastowego przerwania.

Efekty kształcenia

W zakresie wiedzy:

uczniowie wiedzą, jakich informacji nie powinni przekazywać obcym osobom w Internecie

uczniowie wiedzą, że niektóre osoby, z którymi będą miały do czynienia w Internecie mogą mieć złe intencje

W zakresie umiejętności:

uczniowie potrafią dobrać poziom prywatności rozmowy do tego, z kim rozmawiają

umieją rozpoznać zagrożenie w postaci zachowań mających na celu wyłudzenie od nich prywatnych informacji

W zakresie postaw:

uczniowie mają świadomość zagrożeń płynących z kontaktu z obcymi osobami w Internecie

Do przygotowania przed lekcją

Tak jak wszystkie inne scenariusze lekcji w ramach projektu Cyfrowobezpieczni.pl, ta także ma dołączony krótki film, ilustrujący, poruszane w nim zagadnienia. Przygotuj się do tego wyświetlenia na lekcji – ważne tutaj będzie zadbanie, oprócz rzutnika, także o odpowiednie głośniki.

Poza filmem, lekcja nie wymaga do przygotowania żadnych dodatkowych materiałów. Choć możesz – jeżeli zechcesz – wyświetlać instrukcje dla grup np. na rzutniku multimedialnym, co ułatwi pozostałym uczniom lepsze zrozumienie, czym zajmują się ich koledzy i koleżanki.

Przebieg lekcji

5 min.

Sprawy organizacyjne

- 1 Sprawdzenie obecności.
- 2 Inne sprawy organizacyjne.

5 min.

Film

- 3 Zapowiedz uczniom, że za chwilę pokażesz im krótki film, ilustrujący temat dzisiejszej lekcji.
- 4 Włącz film.
- 5 Po jego zakończeniu omów krótko wrażenia klasy – możesz użyć do tego schematu umieszczonego w dalszej części scenariusza.

Film, dostępny razem ze scenariuszem na platformie Cyfrowobezpieczeni.pl

8 min.

Praca w grupach

- 6 Podziel uczniów na grupy, liczące 4-5 osób.
- 7 Powiedz uczniom, że ich zadaniem będzie teraz wymyślić w grupach po 3-4 osób sposoby na to, w jaki sposób można namówić kogoś w ich wieku na podanie prywatnych informacji na swój temat poprzez Internet. Każdy z zespołów ma wyciągnąć inne informacje.
- 8 Rozdaj grupom następujące zadania:
 - Grupa 1: Mają wymyślić, w jaki sposób można namówić kogoś w ich wieku do podania swojego adresu zamieszkania.
 - Grupa 2: Mają wymyślić, w jaki sposób można namówić kogoś w ich wieku do wysłania swoich zdjęć, pozwalających go rozpoznać przy prawdziwym spotkaniu.
 - Grupa 3: Mają wymyślić, w jaki sposób można namówić kogoś w ich wieku do powiedzenia jak bardzo bogaci są ich rodzice.
 - Grupa 4: Mają wymyślić, w jaki sposób namówić kogoś w ich wieku na spotkanie w rzeczywistości w ustronnym miejscu.
 - Grupa 5: Mają wymyślić, w jaki sposób namówić kogoś w ich wieku na podanie im hasła do swojego konta e-mail.
- 9 Jeżeli będziesz mieć w klasie więcej niż 5 grup, możesz dać to samo zadanie dwóm różnym grupom i w trakcie prezentacji porównać ich rozwiązania.
- 10 Daj uczniom ok 5-8 minut na wymyślenie rozwiązań.

Zadania dla grup możesz wyciąć i rozdać lub też po prostu powiedzieć każdej grupie – albo zapisać zadanie na tablicy.

25
min.

Prezentacje

11

Poproś kolejne grupy o zaprezentowanie swoich pomysłów – mogą to robić z ławek lub przy tablicy, w zależności od tego, jak zwykle z nimi pracujesz. Na jedną grupę poświęć ok. 5 minut.

12

Każde z pięciu zadań omów, według następującego schematu:

Grupa prezentuje, w jaki sposób podeszłaby do zagadnienia. Jeżeli dany temat opracowywały dwie grupy, pozwól im wystąpić jedna po drugiej, przed rozpoczęciem kolejnego punktu.

Po prezentacji, zanim skomentujesz, spytaj resztę klasy, co o tym sądzi, na ile się zgadzają. Jeżeli wywiąże się dyskusja, pozwól na nią, ale pamiętaj o czasie.

Skomentuj, jak odpowiedzi grupy wyglądają z Twojej perspektywy. Przydatne w tym będą informacje z materiałów dodatkowych, dołączonych do scenariusza. Warto za każdym razem podkreślić, że najlepszym wyjściem z opisanej sytuacji jest po prostu przerwanie rozmowy.

2
min.

Podsumowanie

13

Podsumuj lekcję, zwracając im uwagę na jeden podstawowy wniosek: *W Internecie na wielu portalach każdy może przedstawiać się jako ktoś inny. Jeżeli nie mają pewności z kim rozmawiają, muszą być bardzo ostrożni.*

Uprzedzając wątpliwości: czy nie podpowiadamy im niewłaściwych rzeczy

Być może w trakcie lektury przebiegu lekcji naszły Cię wątpliwości – czy nie jest zbyt ryzykowne zadawanie dzieciom zadania w postaci szukania sposobów na zmanipulowanie kogoś. Czy w ten sposób nie podpowiadamy im wzorców negatywnych zachowań?

Odpowiedź twierdząca zakłada, że dzieci, które miałyby złe intencje nie są w stanie same wymyślić takich sposobów działania. Niestety, jeżeli będą w stanie je wymyślić w trakcie lekcji, będą w stanie je także wymyślić w domu, siedząc przed komputerem. Natomiast robiąc to w klasie będą musieli nieco odsłonić karty – i jeżeli ktoś z nich miałby naprawdę negatywne intencje – przynajmniej jego rówieśnicy zostaną ostrzeżeni. Zdecydowanej większości dzieci taki przebieg lekcji dostarczy po prostu wartościowych informacji na temat zagrożeń. Jeżeli zrozumieją, że każdy jest w stanie kłamać i oszukiwać, wykorzystując anonimowość Internetu, będą znacznie ostrożniejsze.

Co ważne, taka konstrukcja lekcji będzie zapewne mocno angażująca emocjonalnie. Wprawdzie, z racji wieku oraz nieprzyzwyczajenia do poruszania takich tematów, uczniowie mogą reagować różnie – zapewne pojawią się śmiechy, dowcipy i różne inne reakcje, wskazujące na zawstydzenie i próbę oswojenia sytuacji. Niemniej, taki sposób pracy powinien pozostawić w nich mocne wspomnienia i każdemu, kto zaangażuje się w pracę, uświadomić z czym może się spotkać i jak sobie z tym poradzić.

Potrzeby społeczne a podatność na oszustwa w wieku 12-15 lat

Okres rozwojowy przypadający na gimnazjum charakteryzuje się bardzo szybkim rozwojem umiejętności społecznych – najczęściej doskonalonych przez dzieci metodą prób i błędów, poprzez intensywne kontakty z rówieśnikami. Jednocześnie, jest to – jak zapewne wiesz z obserwacji – czas tworzenia przez młodzież własnego świata, ukrytego przed zwierzchnictwem i nadzorem dorosłych. Do pewnego stopnia taka izolacja jest niezbędna do ukształtowania osobowości dziecka; chce ono próbować różnych działań i sposobów bycia w grupie, również takich, które często nie zyskałyby aprobaty dorosłych.

W okresie tym opinia grupy rówieśniczej zwykle staje się ważniejsza niż jakiegokolwiek kontakty z dorosłymi – nawet dla rodziców czas ten jest niezwykle trudną próbą ich relacji z dziećmi. U nastolatków na tym etapie życia niezwykle wzrasta poziom konformizmu i zachowań grupowych, takich jak etykietowanie innych czy tworzenie podgrup. Łączy się to niestety z brakiem asertywności – ta umiejętność kształtowana będzie głównie w okresie liceum, a także już po zakończeniu edukacji szkolnej. W efekcie, uczniowie w tym wieku, są niezwykle podatni na wszelkie wpływy rówieśników i osób, które zyskają ich zaufanie.

Dla zdobycia sympatii innych i potwierdzenia przez to swojej samooceny, uczniowie w tym wieku są gotowi poświęcić często wartości, które przekazywane im były w domu czy w szkole. Wróć do nich w latach kolejnych, w tym okresie jednak wielu z nich jest niezwykle łatwo sterowalnych. W prosty sposób żerować mogą na tym osoby mające złe intencje – wystarczą proste socjotechniki, aby przeciętnego gimnazjalistę omotać i namówić do wielu rzeczy. Dlatego tak ważne jest, założone w tej lekcji, uświadomienie uczniów już pierwszych klas gimnazjum, że nie każdemu, kto powie im, że ich lubi mogą ufać i wierzyć, podając prywatne informacje na swój temat.

Tematy zakazane i dozwolone w rozmowach z obcymi przez Internet

Większość sytuacji opisanych w scenariuszu koncentruje się na niebezpieczeństwach związanych z ujawnianiem informacji na swój temat. Dla uporządkowania, poniżej opisujemy, jakie najważniejsze wnioski związane z prywatnością i swoim bezpieczeństwem powinni wyciągnąć uczniowie z lekcji:

1

Adres i miejsce przebywania

Jest bardzo ważne, aby dzieci zrozumiały, że nigdy w Internecie nie należy przekazywać obcym informacji o tym, gdzie można je naprawdę spotkać. Podanie takiej informacji tworzy największe – bo fizyczne – zagrożenie jego bezpieczeństwa. W przypadku, gdyby uczeń przekazał taką informację komuś obcemu, konieczna jest natychmiastowa reakcja rodziców, włącznie z powiadomieniem policji w przypadku podejrzenia złych zamiarów rozmówcy.

2

Informacje na temat rodziców

Równie niebezpieczne, co podawanie danych adresowych, jest przekazywanie informacji na temat rodziców. Młodzież powinna unikać zwłaszcza przekazywania informacji na temat zawodu, miejsca pracy czy też posiadanych przez rodziców pieniędzy.

3

Zdjęcia

Temat wysyłania przez Internet swoich zdjęć na tym etapie rozwoju staje się szczególnie ważny, ze względu na niską świadomość ryzyka z tym związanego. Dotyczy to nie tylko najgorszego przypadku – sytuacji, gdy ktoś poprosi je o zdjęcia bez ubrania – ale nawet normalnych zdjęć. Warto przekazać uczniom podstawowy powód, dla którego jest to niebezpieczne: w momencie wysłania zdjęcia przestają być anonimowi i bez problemu obce osoby są w stanie ich rozpoznać.

4

Informacje o innych osobach

Młody człowiek może zostać poproszony o przekazanie informacji na temat innych osób, na przykład kolegów i koleżanek z klasy. Także tutaj należy mocno podkreślić w rozmowie z młodzieżą, że w takich rozmowach nigdy nie należy przedstawiać informacji pozwalających na odnalezienie kogoś w prawdziwym świecie.

5

Umawianie się na spotkania

Innym wariantem zagrożenia z punktu pierwszego jest zaproszenie dziecka na prawdziwe spotkanie. Warto jasno powiedzieć uczniom, aby nigdy nie umawiali się na spotkania z osobami, które znają tylko z Internetu.

Relacje między dziećmi a rodzicami jako najważniejszy bezpiecznik

Najlepszą obroną przed zagrożeniami związanymi z kontaktem z innymi użytkownikami jest świadomość dzieci, wiedza na temat tego, jak postępować i przede wszystkim postawy, przyjęte od rodziców. Rola rodziny w kształtowaniu odpowiednich nawyków, związanych z niepodawaniem swoich danych czy dbaniem o swoją prywatność, jest kluczowa. Jednak nastolatki mogą ze swoich rodzin wynosić różne nawyki i w odmienny sposób radzić sobie z trudnymi sytuacjami. Wielu z nich będzie odruchowo, w momencie zagrożenia, zwracać się do rodziców - a więc postąpi w sposób najwłaściwszy. Będą jednak także takie momenty, w których oni nie będą mieli zaufania do swoich rodziców lub też relacje między dziećmi a opiekunami nie będą wystarczająco silne i zbudowane na szczerości i autentyczności, co spowoduje, że młodzi ludzie w sytuacji zagrożenia będą woleli przeżyć strach i upokorzenie w samotności, nie ryzykując pogłębienia swojej frustracji przez rozgniewanych rodziców.

Również reakcje rodziców na ekspozycję ich dzieci na zagrożenie mogą być różne. Większość z nich nie posiada odpowiedniej wiedzy i umiejętności, by poradzić sobie konstruktywnie z zagrożeniem. Można więc spodziewać się postaw oscylujących między dwoma skrajnościami: (1) próbą całkowitego odcięcia dzieci od Internetu lub też (2) kompletnym ignorowaniem tego, co pociechy robią w sieci.

1

Odcinanie dzieci od Internetu

Wielu rodziców na pierwszą sytuację, w której ich dzieci znajdują się w zagrożeniu przez kontakt z obcymi ludźmi w sieci może zareagować dość gwałtownie i niejako „prewencyjnie” zablokować możliwość korzystania z Internetu. Jest to wyjście tylko krótkoterminowo korzystne, ponieważ prędzej czy później, uczniowie wrócą do posługiwania się komputerem i staną przed tymi samymi niebezpieczeństwami. Co więcej, całkowite odcięcie małoletnich od Internetu spowoduje znaczące upośledzenie ich funkcjonowania, czy to w grupie społecznej, czy w obszarze zdobywania wiedzy. Połączenie świata rzeczywistego z cyfrowym jest faktem - nie da się już odizolować od sieci, a z pewnością nie warto tego robić wobec dzieci. Odizolowanie pociek od wykorzystywania Internetu można porównać z zakazem wychodzenia na dwór przez całe dzieciństwo – faktycznie, zabezpieczy to przed wieloma niebezpieczeństwami, ale negatywne konsekwencje są dla każdego oczywiste. Podobnie, zamknięcie nastolatkom dostępu do sieci uchroni je przed opisanymi w tym i pozostałych scenariuszach zagrożeniami, ale bardzo utrudni im przygotowanie się do dorosłego życia, które w coraz większym stopniu będzie toczyło się równolegle w prawdziwym świecie i w internetowej przestrzeni.

Ignorowanie tego, co dzieci robią w Internecie

Jest jeszcze gorszym wyjściem niż pierwsza skrajność. Jednakże wielu rodziców, nie mając wystarczającej wiedzy, czasu i gotowości do podjęcia rozmowy na ten temat, niejako abdykuje z funkcji wychowawczej i pozostawia dzieci same z problemami, doświadczeniami i emocjami, które mogą wynikać z kontaktu z innymi ludźmi w wirtualnym świecie. Mnóstwo młodych użytkowników w takim położeniu wypracuje sobie własne strategie radzenia sobie z trudnymi sytuacjami i wraz z dorastaniem nauczy się jakoś funkcjonować również w momentach trudnych i nieprzyjemnych. Będą jednak także takie, które z powodu braku kontaktu z rodzicami podejmą błędne i nieodpowiedzialne decyzje.

Aby dziecko potrafiło sobie poradzić z najważniejszymi niebezpieczeństwami, związanymi z korzystaniem z Internetu, niezbędne jest wsparcie rodziców, którzy będą umieli znaleźć odpowiedni balans między dwoma powyższymi skrajnościami. Z jednej strony nastolatek potrzebuje zaufania i szansy, aby poznać świat sieci, a z drugiej kluczowe jest, aby rodzice rozmawiali z nią i wspierali, tłumacząc różne rzeczy, które tam zobaczą.

Edukacja do bezpieczeństwa w Internecie jest częścią wychowania dziecka – jeżeli oparta będzie na szczerych, prawdziwych relacjach między dziećmi a dorosłymi, będzie skuteczna. Uczniowie, którzy będą wiedzieli, że mogą zaufać swoim opiekunom i że nie zostaną wyśmiani ani okrzyczani za swoje obawy, będą dzielić się tym, co zobaczą i czego doświadczą. Jeżeli natomiast dorośli zareagują nadmiernym przerażeniem albo obojętnością, dzieci szybko nauczą się, że najlepszym wyjściem jest nie przekazywać swoich przeżyć, bo daje to niepożądane efekty.

Dlatego też powyższy scenariusz zaprojektowany został w taki sposób, aby nauczyć młodych użytkowników pewnych automatycznych reakcji, funkcjonujących nawet w przypadku braku wsparcia dorosłych. Mądrzy rodzice, zapewne, te rady będą potrafili bardziej uszczegółowić i pogłębić rozumienie właściwych reakcji przez dzieci. Jednak w przypadku, gdyby tych dobrych reakcji z opiekunami zabrakło, to właśnie zaprezentowane poniżej strategie działania powinny zagwarantować minimalny poziom bezpieczeństwa. Dlatego też, jeżeli wiesz, że rodzice Twoich uczniów są dla nich prawdziwym wsparciem, możesz w przebiegu lekcji znacznie mocniej akcentować to, że w sytuacji nawet niewielkiego zagrożenia, dziecko zawsze powinno powiedzieć o tym komuś z rodziców lub dorosłych domowników.

Nie wylewajmy dziecka z kąpielą – czyli porozmawiać z obcymi w sieci

Mimo że tematem scenariusza jest bezpieczeństwo w kontakcie z innymi użytkownikami, właściwą receptą nie jest namawianie dzieci do całkowitego unikania takich kontaktów. Jakby bowiem nie spojrzeć, ogromną wartością Internetu jest właśnie możliwość poznawania innych ludzi. W klasach 4-6 większość potrzeb społecznych ucznia może zostać zaspokojone poprzez bezpośrednie otoczenie. Jednak rola Internetu w tym wieku zaczyna rosnąć i oprócz zdobywania wiedzy, dla nich sieć zaczyna być miejscem budowania kontaktów i relacji, niedostępnych jeszcze dla nich w świecie rzeczywistym. Oto kilka zalet, korzystania przez młodzież gimnazjalną z narzędzi społecznościowych w sieci:

1

Możliwość zdobycia wiedzy i nowych informacji

Wirtualny świat jest skarbnicą wiedzy i często naprawdę warto rozmawiać z innymi użytkownikami. Rzecz jasna, nie każda przekazywana w internecie informacja jest prawdziwa – tematowi temu poświęcone są także inne scenariusze w ramach projektu Cyfrowobezpieczni.pl – ale na pewno warto szukać odpowiedzi na swoje pytania w sieci. Dzieci doskonale o tym wiedzą i często poszukują nauki lub przydatnych informacji w interesujących je tematach, na przykład dotyczących gier komputerowych, ale także związanych z bieżącymi lekcjami.

2

Szansa poznania ciekawych ludzi

W sieci funkcjonuje ogromna ilość forów tematycznych, na których uczniowie mogą dyskutować i wymieniać się opiniami dotyczącymi swoich zainteresowań. Efektem wirtualnych rozmów mogą być prawdziwe znajomości, często prowadzące do rozwoju osobowości i poszerzania horyzontów.

Możliwości te są otwarte i dostępne dla każdego – bez względu na wiek, status społeczny czy wykształcenie. Daje to ogromną szansę uczniom szczególnie utalentowanym lub z wyjątkowymi zainteresowaniami, które często z racji wieku, nie są brane na poważnie w interakcjach z dorosłymi. W sieci, dzięki możliwości zamaskowania liczby lat, mogą często rozmawiać jak równy z równym z ekspertami w różnych dziedzinach.

Serwisy społecznościowe stanowią jedno z najbardziej popularnych miejsc odwiedzanych w Internecie. Zgodnie z badaniami, statystyczny użytkownik Facebooka zagląda na niego codziennie i spędza na nim blisko pół godziny. W przypadku dzieci i młodzieży czas ten bywa znacznie dłuższy – niektórzy uczniowie są niemal bez przerwy on-line dzięki telefonom z dostępem do Internetu.

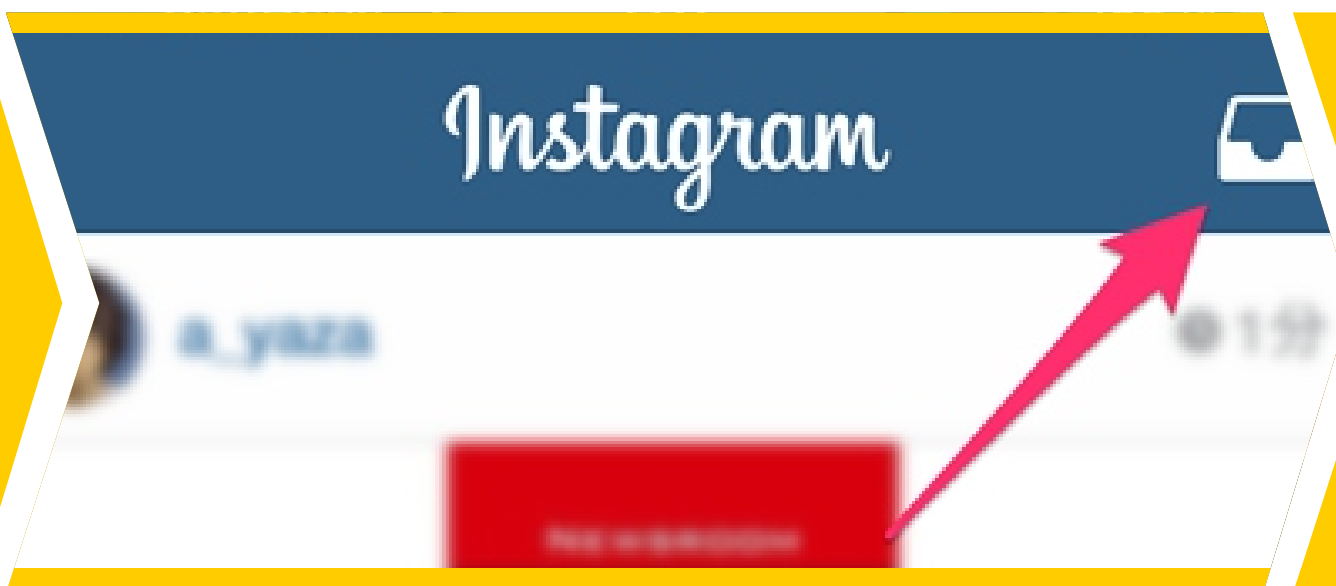
Najpopularniejszym serwisem społecznościowym na dzień dzisiejszy jest amerykański Facebook – choć może się to zmieniać, bo zwłaszcza w grupie młodzieży i nastolatków coraz częściej popularne robią się także serwisy skoncentrowane na publikowaniu zdjęć, takie jak Instagram. Specyficzną kategorią serwisów społecznościowych są takie, które umożliwiają publikowanie treści o bardzo krótkim okresie żywotności, takie jak Snapchat. Umieszczone na tym ostatnim serwisie informacje znikają po maksymalnie dziesięciu sekundach (o czasie życia informacji decyduje użytkownik), co zachęca do publikowania postów i zdjęć znacznie odważniejszych niż w przypadku tradycyjnych serwisów społecznościowych.

Oto przegląd najpopularniejszych obecnie serwisów społecznościowych:

Facebook - największy obecnie portal społecznościowy na świecie, mający ponad miliard użytkowników. Pozwala na publikację tzw. statusów, czyli krótkich informacji, zdjęć oraz filmów. Użytkownicy często opisują w nim wydarzenia z codziennego życia, dzielą się na nim ważnymi dla siebie spostrzeżeniami czy informacjami. Kluczowym elementem profilu jest przycisk „lubię to”, pojawiający się pod każdą opublikowaną treścią. Wciśnięcie tego przycisku jest oznaką akceptacji opublikowanej treści, a wartość informacji wyznaczana jest przede wszystkim poprzez ilość osób, które polubią dany status (nazywany też ilością „lajków”, od angielskiego słowa „like” – lubić). Ważną funkcją Facebooka jest też możliwość udostępniania informacji opublikowanych przez kogoś innego. W kontekście tematu tej lekcji, ma to szczególne znaczenie, ponieważ raz opublikowany status zaczyna żyć własnym życiem – można go udostępnić dalej, skopiować i przekazać całemu światu. Użytkownik nie ma nad tym żadnej kontroli. I nawet skasowanie opublikowanej informacji, nie gwarantuje jej zniknięcia, ponieważ ktoś inny może zrobić tzw. „zrzut ekranu”, czyli cyfrowe zdjęcie i udostępnić go dalej.

Instagram - portal mniej popularny niż Facebook, ale nadal niezwykle ważny, szczególnie wśród młodszych użytkowników. Instagram umożliwia publikowanie swoich zdjęć, często podretuszowanych dzięki wykorzystaniu kilku prostych filtrów fotograficznych. Efektem takich poprawek jest większa atrakcyjność zdjęcia. Na Instagramie, podobnie jak na Facebooku, dość często pojawiają się tzw. „selfie”, a więc zdjęcia robione sobie samodzielnie przez użytkownika za pomocą aparatu lub telefonu trzymanego w wyciągniętej ręce.

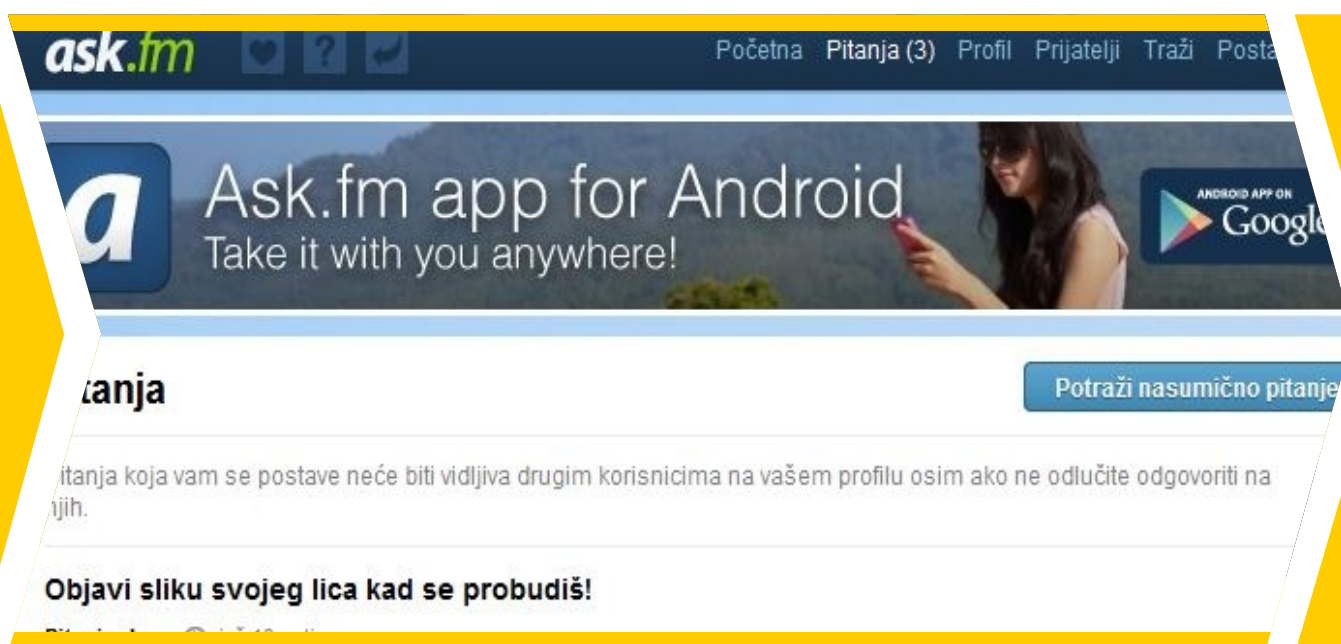

Snapchat – aplikacja szczególnie dobrze przystosowana do przesyłania treści kontrowersyjnych lub prywatnych, ponieważ wysłane na nim zdjęcia mogą być

wyświetlane maksymalnie przez 10 sekund (można też ustawić krótszy czas), po czym znikną. Zabezpieczenie to można jednak ominąć i utrwalić odebrane zdjęcie, choćby poprzez wcześniej wspomniany zrzut ekranu (o czym wysyłający się dowie) lub też zrobienie zdjęcia ekranu za pomocą innego aparatu (co jest nie do wychwycenia).

Ask.fm – ogromny serwis, popularny zwłaszcza w krajach anglosaskich, ale obecny także w Polsce. Opiera się na bardzo prostym mechanizmie zadawania pytań i uzyskiwania odpowiedzi. Użytkownicy mogą zadać dowolne pytanie i każdy może na nie odpowiedzieć. Serwis umożliwia także wysyłanie sobie wiadomości prywatnych. Ask.fm jest jednym z najbardziej kontrowersyjnych portali wykorzystywanych przez dzieci, z powodu serii samobójstw nastolatków w różnych krajach, które łączyło to, że wszyscy zostali zaszczuci poprzez agresję słowną, obrażanie i nękanie na tym portalu przez innych użytkowników.

Informacje metodyczne

Praca zespołowa

W trakcie lekcji dzieci będą pracowały w grupach, przez około pięć minut. Wyniki pracy grupowej mogą być bardzo różne – od naprawdę przemyślanych wniosków po całkowity brak wyników, jeżeli młodzież rzadko pracuje tą metodą i nie jest do niej przyzwyczajona. Nie zrażaj się, jeżeli tak się zdarzy, tylko podczas dyskusji z grupą (patrz dalej) pomóż im lepiej zrozumieć zagadnienie i nadrobić nawet za pomocą zaimprovizowanej odpowiedzi.

Dyskusja moderowana

W trakcie zajęć przez większość czasu zaplanowana jest wymiana zdań z dziećmi, inicjowana przez nauczyciela. Założeniem takiego dialogu, moderowanego przez nauczyciela, jest możliwość swobodnej wypowiedzi uczniów na omawiany temat – rolą prowadzącego jest udzielanie głosu, a także jego ewentualne odbieranie, gdy jakaś wypowiedź jest zbyt długa lub nie na temat. Ze względu na to, że kwestia budzić będzie zapewne wśród gimnazjalistów różne emocje, warto aby nauczyciel wprowadził na początku prostą zasadę „Gdy jedna osoba mówi, reszta słucha.” I konsekwentnie ją stosował.

Ważne jest także, aby w trakcie dialogu nauczyciel nie oceniał od razu wypowiedzi nastolatków, i nie określał ich jako właściwe czy też poprawne. Nawet w wypadku błędnej myśli, najpierw należy pozwolić na reakcję pozostałym uczniom. I dopiero w momencie, w którym w oczywisty sposób nikt nie zareaguje na odpowiedź niepoprawną, rolą prowadzącego jest skorygować błędny tok myślenia. Wartością takiej strategii pracy jest znacznie większe zaangażowanie uczniów w dyskusję – im bardziej dominującą rolę przyjmie nauczyciel w trakcie wypowiedzi, tym mniejsza będzie gotowość uczestników do podzielenia się własnymi przemyśleniami.

Współpraca z rodzicami

Tak, jak wspomniano we wcześniejszych elementach rodzice i ich dobre relacje z dziećmi są najważniejsze dla zapewnienia bezpieczeństwa w kontakcie z innymi użytkownikami. Dlatego też warto zaangażować rodziców w ten temat i zapewnić współpracę na takim poziomie, na jakim będzie ona możliwa. Rodzice obserwują codzienne zachowania uczniów w domu, w trakcie korzystania z Internetu – są także jedynymi, którzy mają możliwość realnie interweniować w przypadku zaobserwowania niebezpiecznych zachowań ich dziecka. Dlatego rekomendujemy następującą strategię współpracy z dorosłymi w temacie kontaktów z obcymi w Internecie.

1

Powiedz rodzicom o tym, że odbyła się lekcja opisana w niniejszym scenariuszu

Uświadomi to im, że temat ten jest ważny także z punktu widzenia szkoły. Możesz to zrobić w trakcie wywiadówki, ale możesz również przekazać taką informację mailem, jeżeli używacie tego sposobu komunikacji.

2

Jeżeli korzystacie z maila, możesz wysłać także rodzicom link do filmu, który obejrzel uczniowie

Jest on dostępny w ramach platformy projektu Cyfrowobezpieczni.pl. Możesz wysłać im także inne materiały, które uznasz za wartościowe.

3

Zadaj zadanie domowe

Rozmowę ze swoimi dziećmi na temat tego, co działo się na lekcji, a także na temat tego, z kim dyskutują w Internecie. Bardzo ważne jest, by przekazać rodzicom, że ich rola w tym temacie nie może być żadną ze skrajności – nie mogą ani uciec od odpowiedzialności i udawać, że nie interesuje ich co ich pociechy robią w sieci, ani też nie powinni reagować przerażeniem i blokować dostępu do sieci.

4

Poproś rodziców, żeby dzielili się swoim doświadczeniem z dziećmi

W przypadku gimnazjalistów, jest mocno prawdopodobne, że przynajmniej część z ich opiekunów będzie posiadała konto na Facebooku lub podobnym portalu społecznościowym. Możesz to wykorzystać i podczas wywiadówki poruszyć temat bezpieczeństwa w kontakcie z obcymi – spytaj na przykład na spotkaniu, kto z nich rozmawiał na ten temat z młodzieżą. Zachęć tych, którzy tego nie robili, do poruszenia tego wątku.

Zadania rozwojowe dla nauczyciela I literatura dodatkowa

Dla lepszego zrozumienia omawianego tematu, możesz przed lekcją wykonać jedno lub więcej spośród następujących zadań:

1

Załącz konto na portalu Ask.fm

Możesz to zrobić w sposób w pełni anonimowy, posługując się fikcyjnym imieniem i nazwiskiem. Znajdź wśród konwersacji przynajmniej dwie, w których użytkownicy będą się obrażać lub dokonywać innych form agresji słownej. Zastanów się, co jeszcze możesz zrobić, aby przygotować swoich uczniów na zetknięcie się z takimi sytuacjami.

2

Obejrzyj film pod adresem:

<https://www.youtube.com/watch?v=6jMhMVEjEQg> na temat eksperymentu społecznego pokazującego reakcje dzieci na niebezpieczne zaproszenia od obcych.

3

Obejrzyj film

„The social network” z roku 2010 opowiadający o powstaniu Facebooka. Umożliwi Ci to w trakcie lekcji przekazanie uczniom różnych ciekawostek na temat tego portalu, a także znacznie pogłębi Twoje rozumienie tego, jaka jest skala i sposób działania portali społecznościowych.

A series of horizontal lines for writing notes, spanning the width of the page below the header.

cyfrowobezpieczni.pl
BEZPIECZNA SZKOŁA CYFROWA